DIE GEREFORMEERDE KERK EN DIE MERKTEKENS VAN DIE WARE KERK. 'N POGING TOT 'N OPENHARTIGE EN EERLIKE INVENTARIS.

Riglyne uit die verlede.

Wat aan die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika oorgelewer is, moet die toets van die Skrif en Belydenis kan deurstaan. Om te buig vir die tradisie kan soms ongehoorsaamheid aan God beteken. 'n Gesonde binding aan die verlede bied egter perspektiewe vir die vervulling van ons roeping vandag en môre. Die nuwe wat die reformasie bring, moet steeds verbind word en harmonieer met wat in die verlede suiwer was. G.C. van Niftrik verklaar tereg: Die gebrek aan historiese belangstelling móét hom wreek, ook in die besinning op eie agtergronde.

Sedert 1859 het veel verander. Baie kerke het haas onherkenbaar weggedrywe van die ou fundamente. 'n Ernstige vraag is of dit nie miskien nodig is om vir die Gereformeerde Kerk ook te sê nie: Onthou dan waarvandaan jy uitgeval het, en bekeer jou en doen die eerste werke. (Openb. 2 : 15)?

Is 1859 vandag nog werklik relevant? Het die gronde vir die Afskeiding nie verval nie? Het die Gereformeerde Kerk nog 'n bestaansreg en 'n bestaansplig?

Om hierop te kan antwoord moet ons let op enkele flitse uit die historiese milieu rondom 1859. J. A. de Mist het aan die gees van die Liberalisme in Suid-Afrika 'n groot stoot kom gee. Uit reaksie teen die agtiende eeuse doodsheid, koudheid, slapheid en insinking van die geloof het die Piëtisme en die Metodisme wat van die Liberalisme deuradem is, na vore gekom. Verwaarloos van die tug en 'n verkeerde gees van verdraagsaamheid teenoor dwaalleer het hiermee gepaard gegaan. Simptomaties hiervan is die feit dat die Vrymesselary onbelemmerde toegang gevind het. Die vervalsende inwerking van Angelsaksiese geestesgoedere soos die Metodisme, die Liberalisme, van die Rasionalisme en so meer het blywende letsels nagelaat.

Die geskiedenis lewer die oorfloedige getuienis dat die Gereformeerdes teen die gees van die negentiende eeu in radikale verset gekom het. Prof. John Murray van die N.G. Kerk het die situasie suiwer opgesom toe hy geskrywe het dat die Gereformeerdes „de strengste soort van Calvinistiese orthodoxie” wou bewaar. Hulle het 'n verbasend fyne aanvoeling vir wat van die gereformeerde spoor afwyk aan die dag gelê. Hulle was konserwatief in die volle, goeie sin van die woord. Toe hulle dit op die tong kon proe dat die Evangeliese Gesange deurtrek is van onder andere die dwalinge van die Supranaturalisme, die Remonstrantisme, 'n algemene versoeningsleer (Christus pro omnibus) en selfs Roomse suurdeeg, het hulle dit bitter swaar te verduur gekry. 'n Kerklike, hiërargiese gesagstruktuur is in werking gestel om hierdie „weieragtiges” uit te dryf. Ondertussen is die skrynende ironie dat die een kommissie na die ander sedertdien benoem is om hierdie Evangeliese Gesange van dwaalleer te probeer

suiwer en dat daar vandag, 114 jaar na 1859 toe die Gereformeerdes geweier het om die Gesange met dwaalleer en al in hul kele te laat afdruk, nog weer 'n kommissie besig is om te probeer reg dokter. Prof. Cachet het die besware van die Doppers kernagtig in die woorde laat blyk: soos jy sing, so glo jy!

Ons noem verder die gees van indifferentisme ten opsigte van die gereformeerde Belydenis. In 1837 is die Dordtse Leerreëls in die ondertekeningformulier weggelaat. Die leer van die uitverkiesing is vervang met die leer van die algemene versoening. Prof. D. Postma verklaar dat eie goeddunke bo die Bybel gestel is. Met 'n kollegialistiese gesaguitoefening is dwaalleer gesanksioneer. Die pous was weer in die kerk gebore. Die kerk het die gewetens gedwing; menslike instelling en leringe is in stryd met die Woord van God en Art. 29 N.G.B. afgeforseer. Postma vat die betekenis van die Afskeiding sò saam: Die Gereformeerde Kerk het „tegenover het hier diepgezonken Liberalisme het ware gereformeerde standpunt hernoem”. Die Afskeiding was „eenvoudig om gereformeerde te blijven”. Hulle begeerte was om God „weer te kunnen dienen naar zijn Woord”. Wat haas die bitterste was, was die gemis aan „Calvinistiese prediking”. Wie dit alles en veel meer in gedagte hou sal besef dat op verre na nie slegs 'n kwessie was van geestelike „klimaatsverskille” en van verskillende „vroomheidstipes” nie.

Die „volkskerk”.

Dit is baie jammer dat, uitgaande van 'n ongereformeerde kerkbegrip, die gedagte van die volkskerk ook in Suid-Afrika so 'n sterk inslag gevind het. By al die behartigenswaardige dinge wat drs. S. J. Botha in sy boek „Die Volkskerk” skrywe, is dit 'n vertekening om Calvyn as pleitbesorger vir 'n volkskerk voor te stel. Ons sou, behalwe na Calvyn se eie werke, in hierdie verband onder andere kon verwys na P. J. Richel se „*Het kerkbegrip van Calvyn*” en na Em. Doumergue se „*Calvyn als mensch en hervormer*” (uit Frans vertaal deur H. C. Pos). Nadat in laasgenoemde geskrif op die vraag ingegaan is of Calvyn 'n voorstander van die volkskerk was, kom Doumergue, die Calvynkenner by uitnemendheid, tot die slotsom dat geen denkbild meer in stryd met Calvyn se opvattinge is nie. „Even ver van de Volkskerk” als van de „Kerk van bekeerden”, staat de Kerk van Calvyn: Kerk van „belijders” (p. 131).

Ons wil in hierdie verband ons veroorloof om breedvoerig uit dr. A. Kuyper se „*De Gemeene Gratie*”, 11, p. 256 e.v., te siteer omdat hy die saak o.i. in sy kern raakvat. Die pleitbesorgers vir die volkskerk (aldus Kuyper) „hielden steeds staande en beweren nog, dat de kerk van Christus niet enkel bestaan kan en mag uit de ‚geloovigen en hun zaad’ (met ingesloten hypocrieten), maar dat ze bestaan moet uit zoo mogelijk al de zonen en dochteren des lands. En ze willen dit, niet alsof ze blind waren voor het ongeloof dat hiermee in die kerk binnenkomt, maar overmits de kerk alleen op die wijs ook het gewone burgerleven in breeder kring zegenen kan, en opvoedend kan werken op de groote massa. Er bestaat tussen hen en ons alzoo geen

verskill oor het feit dat Christus' kerk met haar genademiddels *breder* veld beslaan as dat der partikuliere genade. Beiderzijds word erkend, dat die kerk tweërlei doet: 1e. *rechtstreeks* ten goede werken op die *uitverkorenen*; deze uitlokken ter bekeering, troosten, stichten, verbind en heiligen; maar ten 2e. ook *zijdelings* ten goede werken op die *geheele burgermaatschappij*; deze dwingende tot burgerlike geregtigheid. Maar hierin verskillen we, dat zij, om dat goede doel te bereiken, de burgermaatschappij in die kerk opneem, terwyl wij te dien einde die kerk, als een stad op een berg, middenin die burgermaatschappij plaatsen" . . . Zij en wij erkennen die waarheid, dat het Christendom niet enkel die roeping heeft, om die uitverkorenen ter zaligheid te leiden, maar dat het ook op het menselijk leuen in staat, maatschappij en school moet inwerken. Maar het middel hiertoe is in hun oog, dat die kerk zooveel doenlik allen inlijve die tot die natie behooren, terwyl wij zeggen: Die kerk moet die vergadering der geloovigen blijven (met hun zaad), en van deze enger begrensde kerk moet die zegenende invloed op staat, maatschappij en school uitstralen. „Die volkskerk wil „door rekkelijkheid en toegeeflikheid en inschikkelijkheid alle personen die tot den volkskring behooren tot den heiligen Doop lokken, en na niet zoo langen tijd is het Christendom dan die godsdienst van heel het volk geworden.”

Die sogenaamde apostolaatsteologie pas volkome in hierdie patroon. Die binnekant van die kerk word na buite gekeer, die statiese word aan die dinamiese opgeoffer (à la Barth), die bewaring aan die vermeerdering. Dit werk opportunisme en tugeloosheid in die hand.

Die Gereformeerde Kerk het 'n besliste boodskap vir die volk indien die opdrag getrou volvoer word om die volle raad van God te verkondig, die Woord van God vir die ganse leue. Veral ook die boodskap dat 'n goeie Gereformeerde vanselfsprekend 'n opregte, standvastige en voorbeeldige patriot is. Die geskiedenis bevestig dat die Gereformeerdes nog altyd byna deur die bank vurige vaderlanders was, ook wanneer dit swaar offers en smaad gekos het. Die seile is nie na die wind gespan nie. Om te wil insinueer dat die Gereformeerde Kerk hom deur die G.E.S. op die pad van verraad teenoor die volk laat meevoer het, is vér van die waarheid af. Hierby moet dit duidelik wees: Die kerk is ook vir die volk in die hoogste mate tot 'n seën as dit waarlik *kerk* is, 'n stad op 'n berg, 'n soutende sout. Die element van inwerking en weldadige beïnvloeding, die gedagte van solidariteit kan juis in die Skriftuurlike sin daar wees as die element van afstand, van die suiwere antitese, van begrensing in 'n suiwer kerkvorm, regering en gesag, van 'n eie geworteldheid in die bodem van Skrif en Belydenis met voortgaande reformasie so sterk enigins moontlik aanwesig is.

Groei die Gereformeerde Kerk al meer skeef?

Ons wil die baie ernstige vraag stel of 'n uiters opsigtelike teken van deformasie in eie geledere nie daarin bestaan dat die kerk in 'n hoë mate vereng is tot slegs 'n kultiese gemeenskap nie. Dit is ter sake om te let op wat in die boek „*Will all the King's men . . .*” (in

Toronto, Kanada, as versamelwerk gepubliseer) geskrywe staan. Op Skrifgronde word aangetoon dat 'n georganiseerde kultus net een van die openbaringsvorme, een faset, een kant van die roeping van die kerk behels. Die vinger word op 'n verkeerde ontwikkeling gelê. „Assuming that they could identify the emergent cultus as the church, christians began to reduce the church of the New Testament to the cultic organization which we today know as the institutional church. It is his reduction which still plagues us today” (p. 12). Feit is dat onder direkte persoonlike leiding van die apostels na die uitstorting van die Heilige Gees nie net de samekoms in die erediens nie, maar die hele lewe van die gelowiges inbegrepe was by die kerk in sy lewensopenbaring. Wat die Heilige Skrif met „kerk” bedoel, behels nie net die kerklike instituut soos ons dit ken nie. Olthuis betoog in hierdie boek dat ons gewoonlik die Nuwe Testamentiese beeld van die kerk te veel tot die kultus beperk. „We act as if the church is only the New Testament replacement for the Old Testament temple — when indeed it is the New Testament counterpart for a nation of holy people” p. 15). Dit is 'n saak van die grootste erns: „Unless we recapture this view of the church as including the total life and witness of the people of God, the rich, deep meaning of the Scriptures can not be plumbed”.

Dit wil geensins sê dat die taak en roeping van die kerk as instituut nie van die uiterste belang is nie. „This task of strengthening the faith and calling a confession of faith in response to the preaching of the Word in its central meaning can only be seen in the wider context. Fathers, wives, lawyers, doctors — people from all walk of life have done their work during the week in their respective callings. They have fought the good fight of faith. Now they are exhausted. They need to hear the message of salvation again in its concentrated meaning, they need to hear it loud and clear. They need to celebrate their deliverance from sin in song, offering, confession and sacrament. Strengthened in their confession again, the people can go about their activities with new courage and fresh spirit” (p. 19, 20). Hart wys in sy artikel daarop dat dit die oogmerk van die leiers van die Protestantse Reformasie was om te breek met die tradisionele Roomse konsepsie van die kerk. Tog het die tradisie wat uit die Reformasie gegroei het, nie daarin geslaag om hierdie breuk te voltrek nie. Die kerk het veelal voor 'n dag gekom soos 'n voël wat met één vlerk probeer vlieg — die vlerk van die instituut, terwyl die vlerk van die organisme óf verlam is, óf haas ontbreek. Onderlussen moet gekonstateer word: „The Lord of the covenant makes it very clear especially through Jeremiah, that the temple is but a relative thing and that all the commandments for the cultus were but expressions for the surety and hope of a true life (7 : 1—28)”. Ons moet onthou: In Christus het die kultiese tempel die vertrekpunt geword van 'n volle, lewende werklikheid van heiligheid in die liggaam, Christus se liggaam, die kerk. „The cultic temple was broken down by Jesus Christ, the great high priest. Its curtain of separation was torn. But that temple, or what it stood for, was rebuilt in Christ's body, the church. Yet now no

longer in its cultic limitations. Now the temple becomes the fulness of covenant life . . . The church is the company of those who in Christ know again the whole Word for the whole life, for all creation; it is the community of citizens of God's Kingdom, the responding, revived centre of the creation covenant" (p. 40).

U sal merk dat dieselfde refrein in hierdie kostelike boek telkens terugkeer: „Indeed all major developments in the church today have led to a narrowingdown of the New Testament view of the church to a cultic organization, an institution of worship" (p. 43).

Die verenging tot 'n blote kultiese gemeenskap is ook nog nie die enigste deformatoriese verskynsel nie. Daar is 'n verdere verenging wat van Rome geërf is. Ons verwys hier na die klerikalisme, veral dan 'n „predikantekerk". En wat is die gevolg? „In the public arena a united Christian witness is conspicuously absent. Perhaps a bit of moral colour here and there, but no powerfully relevant Christian alternative to the secular spirits in politics, economics, labour, the arts, the sciences, and in the means of communications" (p. 63/64) . . . „Calvin sensed that christianity is more than its manifestation in the institutional church, more than a matter of theology. Consequently he established a christian state and a christian academy in Geneva, the stronghold of the Calvinists" (p. 82).

Ons sal die diepte van betekenis van die slagspreuk moet probeer peil: „ecclesia reformata reformanda est". „Perhaps then, with the blessing of the Lord, we will be able to discern the ecclesia again, a new Humanity on the march for the King of kings, busy everywhere, coming to communal expression everywhere, battling the spirits of unbelief on every front. Young men and old men and women too, all together under one Master" (p. 90).

As 'n mens „kerk" sê, sê jy instituut *én* organisme. Nou staan ons voor die droewige toestand dat, wat die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika betref, die reformasie van 1859 in 'n baie hoë mate halfpad bly steek het. Die lyne is nie konsekwent deurgetrek vanuit die institutêre hervorming na die ganse lewensveld nie. Die gevolg is dat die kerk veelal net as kultiese gemeenskap gesien word. Die kerk van Maandag tot Saterdag raak merendeels soek, om Sonlag weer enigsins na die oppervlakte te kom. Laat ons op hierdie punt baie duidelik wees: 'n Kerk wat die reformasie nie radikaal oor die *hele* linie van kerk-wees deurvoer nie, versterf in eie boesem. Die instituut sit dan op 'n eilandjie vasgekeer wat al meer uitgekalwe raak. Die atmosfeer raak bedompig. Die ontplooiingskrag is geblokkeer.

Hiermee saam moet die feit gekonstateer word dat die Gereformeerde Kerk hom in Suid-Afrika in 'n kerklike konstellasie bevind waarin in die praktiese lewensopenbaring volgens die tipies Roomse patroon die onderskeiding van die kerk as instituut en as organisme nie geld nie. Dit is die neiging tot verkerkliking van die lewe. Die kerk as instituut bepaal hom nie by sy spesifieke taak nie, maar steek sy hande in institutêre hoedanigheid in die onderwys, die politiek en so meer. Om aan te toon hoe vër die Roomse gedagte van die verkerkliking van die lewe deurgedring het, wil ons verwys na wat selfs 'n

man van onverdagte allooi, teweete prof. E. P. Groenewald, in *Handhaaf* van Des. 1972 geskrywe het. Prof. Groenewald dink met heimwee aan die eertydse „profiel van die plattelandse dorp”, wat hy soos volg teken: „As ’n mens die dorp nader, sien jy die kerkoring hoog bo die ander geboue uitsteek. Dit is die simbool van die tydperk van die „kerklike kultuur”, d.w.s. toe die kerk sentraal was in die hele samelewing en in alle vertakkinge van die lewe die finale woord gespreek het. Daar was geen kwessie van ’n skeiding van terreine nie, omdat die Christelike kerk dit as sy taak gesien het om ’n Christelike samelewing te skep, en die samelewing het die seggenskap van die kerk nie betwis nie. Die uitvloeisel was dat die kerk hom ook aktief bemoei het vir die materiële, kulturele en intellektuele opbou van die volk. Ons kan maar net verwys na die aandeel van die kerk en kerkleiers in die stryd om die behoud van die identiteit van die Afrikaner, die taalstryd, die bevordering van die onderwys en oprigting van universiteite, die bestryding van die verarming van die volk, die stigting van die Akademie vir Wetenskap en Kuns, die Reddingsdaadbond en ook die F.A.K. Daar is nog baie meer te noem. Waarlik, wat sou die Afrikaner bereik het as dit nie vir leiding, steun en spoorslag van die kerk was nie.”

Ons wil beweer dat die Gereformeerde Kerk hom by hierdie toedrag van sake akkommodeer. Ons opereer, al is dit soms miskien noodgedwonge, ook saam met die gedagte van kerklike verteenwoordiging waar die kerk as instituut heeltemal buite sy boekie gaan. Ons dink aan die samestelling van skoolkommissies, geloftedagkomitees, en so meer. Kan daar nie êrens begin word om reformerend ’n plan te maak met die neiging om alles te verinstitueer op Rome se lees nie? Ons is tog kinders van die Reformasie. Die samelewing moet nie verkerklik nie, maar verchristelik word. Die terrein waar die organiese lewe van die kerk moet ontplooi, word versmoor onder die oorkoepelede dak van die proses van verkerkliking. Die kerklike instituut wat nie opgewasse is om met sy stemkrag en so meer ’n ander instituut uit te knikker nie, moet dan noodwendig kwyn soos ’n bleek plantjie onder ’n swaar drukkende boomstomp — dit kan nie by die sonskyn uitkom nie.

Hierdie situasie dat die kerk as organisme geïsurpeer, gesaboteer, verswelg word deur die instituut lei tot verpolitisering en legalisering van die kerk. Die kerk suig die maatskappy in hom op. Die evangelie word gesosialiseer en die kerk word vermaatskaplik. As die kerk die maatskaplike lewe wil oorheers, is die konsekwensie dat die maatskappy die kerk inneem. Ons het in Suid-Afrika meer as genoeg voorbeelde van hierdie anomalie. Dink bv. aan „kerklike volkskongresse”.

Ons sal, indien die gereformeerde waarheid nog by ons swaar weeg, die stryd moet aanbind met wyse oorleg, doelgerig en in ’n heilige bewoëheid — ’n stryd eerstens by onself, maar ook rondom ons heen om die samelewing van verkerkliking te bevry. Calvyn het juis die bevryding, die ontvoogding, die „mondigwording” gesoek langs die weg van ontkerkliking van die lewe. Die lewe mag nie aan

die kerklike instituut verkneg wees nie, maar moet gerig en beheers word deur die riglyne, die beginsels van die Woord van God.

Het die amp van die gelowiges in die slag gebly?

Dit is 'n saak van ontsaglike betekenis dat Gereformeerdes in die amp van die gelowiges in 1859 sterk na vore getree het. Ons kan individue opnoem by wie die verlange na suiwer bediening van die Woord en Sakramente ondubbelsinnig uitdrukking gevind het voor enige kontak met en afgesien van die optrede van ds. D. Postma. Hierdie mense was beslis om terug te keer tot die leer, diens en tug van die vaders. Die skeidingsakte wat op 12 Januarie 1859 by die Algemene Kerkvergadering van die Nederduitsch Hervormde Kerk ingehandig is, is onderteken deur vyftien persone in hulle amp as gelowiges. „Gewone” lidmate het, soos ds. Postma self in 'n geskrif laat blyk, in die eerste aksie tot afskeiding die inisiatief geneem.

Besef ons genoeg dat die amp van die gelowiges van *primêre* belang is? Natuurlik is en bly die besondere ampte noodsaaklik, maar die amp van die gelowiges is die *fundamentele*. Dit moet al voller ontplooi tot op die nuwe aarde. Die Skrif leer nie dat die besondere ampte op sigself die kerk verteenwoordig nie. Hulle mag nooit 'n soort hiërargie vorm wat bo die kerk staan nie. Hulle moet uit die gelowiges opkom. Die besondere ampte is deur Christus in sy kerk verordineer as organe waardeur Hy wil werk. Tereg wys skrywers daarop dat daar 'n duidelike begrening is. Calvyn het die Roomse gedagte van 'n ecclesia docens en 'n ecclesia audiens verwerp — dat die gemeente eintlik net die objek van die clerus is. Die gelowiges is *subjek*. Die werksaamhede van die ampte moet van hulle uitgaan. Die lidmate het egter geen revolusionêre mag nie. Christus spreek die beslissende woord. Hy het Self die besondere ampte uit en deur die gemeente laat opkom en kies om sy liggaam op te bou en te versorg.

Kuyper skrywe: „Het ambt van leraar, ouderling of diaken is bijkomstig en opgelegd en vaak slechts tijdelijk, maar dat ambt der geloovigen wortelt in het kindschap, kleeft in de aanhoorigheid tot de eenige Wijnstok, en is van eeuwig duur” (E. Voto, I, 336). Die amp van die gelowiges gaan die verste terug en reik die verste vooruit. Dit is in die skepping na God se beeld gegee en dit sal op die nuwe aarde onder die nuwe hemel nog, en dan op volmaakte wyse funksioneer (vgl. Openb. 5 : 10). Die besondere ampte is bestem om te verdwyn (Efes. 4 : 11—13). Die besondere ampte moet die amp van die gelowiges tot ontplooiing lei. As die besondere amp, soos by Rome, die amp van die gelowige demp en op nonaktiwiteit stel, is daar 'n radikale fout.

Laat ons maar erken dat daar in die Gereformeerde Kerk by talle lidmate 'n skrynende gebrek aan ampsbesef is en daarom ook aan ampsvervulling. Baie het daar geen benul van nie dat die kerk in sy geheel — en die kerk is nie die gebou nie, dit is die mense! — bestaan uit ampsdraers. Dit moet 'n aktiewe werkgemeenskap wees, en nie geestelike renteniers nie. U ken die vergelykings om hierdie misvatting aan die kaak te stel. Die kerk is nie 'n sanatorium waarin

pasiënte rustig neerlê terwyl alles vir hulle aangedra moet word en hulle net wag om bedien te word nie; die kerk is nie soos 'n trein waar sekere persone pligte uitvoer, terwyl die passasiers dit rustig neem nie. Die besondere ampsbediening moet met die grootste nougesetheid voortgaan, maar dit is uit fokus as dit die lidmate in onmondigheid en aksieloosheid laat insluimer. Die lidmate moet leer beseef dat hulle nie soos pawiljoensitters net moet toekyk of die predikant sy bene hoog genoeg optel nie. In plaas van in die erediens teenoor die wat daar is te kla oor swak kerkbesoek, kan ons byvoorbeeld gerus die aanwesiges liewers aanmoedig om te help hand uit die mou steek in 'n gesamentlike poging om die ander te gaan haal en met gesonde spanwerk die toestand te verbeter.

As die kerk in organiese sin hom nie al breër ontplooi en buite die instituut deurwerk nie, bly dit soos 'n monument buite die lewe staan, en soos 'n lamppaal waar geen lig aan brand nie. Daar moet geïnfiltreer word om sterk, gesonde, gereformeerde-christelike leiding aan Afrika te gee. As daar platforms in Afrika gevind sal word, moet dit op hierdie wyse geskied. Die vraag is of ons nog die hand sal inkry by deure wat al vir ons toegegaan het. Hoe het die situasie in Afrika nie in die afgelope tyd verander nie. 'n Paar dekades terug het die deure nog wawyd oop gestaan. Ander het die hande gegryp wat uitgesteek is.

Ons mense sal gelei en gestimuleer moet word om voor 'n dag te kom. Die christelike sedes en tradisies verloor al meer hul wesenlike invloed in die samelewing. Ons hoef die naakte heidendom nie meer vër weg by die primitiewe volkstamme in Asië en Afrika te gaan soek nie. 'n Nuwe, moderne, totalitêre heidendom tree in Europa, Amerika, Suid-Afrika en elders al openliker na vore en druk sy stempel op ons hele kultuur af. Die kerk bevind hom midde in 'n sekularistiese, ontgoddelikte „beskawing”. Elkeen van ons sal op sy eie wagpos daar iets aan moet doen. Wetgewing alleen is nie genoeg nie.

H. N. Ridderbos spreek sy bekommernis uit dat daar in die gereformeerde lewe 'n geweldige devaluasie waargeneem kan word van die oorgelewerde lewensstyl. Hy verklaar: By die Gereformeerde neem ek helaas weinig krag waar om te kom tot 'n nuwe, bewuste, reformatoriese lewensstyl... Daar is by vele onder ons vandag, miskien uit reaksie teenoor die verlede, te veel vrees om anders te wees as andere en dit werk m.i. (aldus Ridderbos) stylverlies in die hand. Die christelike lewe het nou eenmaal sekere vorme nodig... die Bybelse lewe is duidelik, dit manifesteer hom na buite. Tot so vër Ridderbos.

Dit is merkwaardig dat ons Belydenis (Art. 29, N.G.B.) direk ná die merktekens van die ware kerk die merktekens van die Christene ter sprake bring. So hoort dit. Die ware kerk is nie 'n ander entiteit as „diegene wat tot die kerk behoort” nie. Hulle word geken „uit die geloof en as hulle — nadat hulle die enigste Saligmaker Jesus Christus aangeneem het — die sonde ontvlug en die geregtigheid najaag, die ware God en hulle naaste liefhet, ook nie regs of links afwyk nie en hulle vlees kruisig met sy werke”. Dit, by al die „grote swakheid

in hulle" waarteen hulle „deur die Gees al die dae van hulle lewe” stry...

Is daar 'n krisis in die prediking?

Op 'n onlangse simposium oor die prediking aan die Teologiese Skool te Potchefstroom het prof. J. H. van Wyk 'n paar stellings gemaak wat ons baie graag hier weergee: „i). Op die gebied van die evangelieverkondiging beleef ons vandag 'n ernstige kommunikasie-probleem. Daarom is die volgende nodig: a. Mens en wêreld, skool en wetenskap, kerk en fabriek, kuns en tegniek moet onder die singewende beligting van die lewende Woord van God gestel word. b. In die evangelieverkondiging moet God in Christus midde in die leefwêreld van die hedendaagse mens met sy vreugdes en smart, suksesse en teleurstellings, genot en probleme gestel word. c. Die hedendaagse samelewing word gekenmerk deur vraagtekens wat ten hemel skrei om oplossings; die evangelie is die rigshoer in die krisis — daarom het die hedendaagse prediker iets te sê oor Viëtnam, die verkiesing in Frankryk, die Kommunisme, rassediskriminasie, armoede, Jesus-people, Billy Graham. Die belydenis van die Geref. Kerke moes antwoorde bied op die dwingende vrae in 'n bepaalde tyd: Pelagius, Arminius, die Roomse, ens. Dis goed om daardie stryd te ken, maar om veldslae oor te veg is energieverspilling tensy hierdie teologiese „exercice” bedoel om „fiks” gelowiges te lewer in die stryd teen die hedendaagse Pelagiusse, Arminiusse, Roomsse, e.d.m.

ii). Die volgende woorde van prof. J. A. Heyns kan nie genoeg onderstreep word nie: „Meer as ooit sal die aardse of wêreldse betekenis van die christelike geloof aangetoon moet word, want 'n wêreldvreemde godsdienstigheid is nie alleen kragteloos in sy appèl op die mens van ons dag nie, maar ook nie in ooreenstemming met die boodskap van die Skrif nie.” (Sterwende Christendom. p. 183).

iii). Ten einde die absurditeitskultus in ons tyd doeltreffend te kan weerstaan, moet die prediker waak teen alle vorme van verbalisme. Hy moet daarteen waak dat sy preek 'n opeenstapeling van mededeling omtrent die waarheid word. Sulke mededeling, wat los van hedendaagse lewenswerklikheid staan, bly vir die mens van ons tyd in 'n soort Niemandslaan hang sodat daar op die ou end 'n dualisme groei tussen die harde alledaagse lewe en dit wat geglo moet word. In Christus het God immers in ons menslike bestaan, wat van Hom vervreem is deur die sonde, ingegaan — so wil Hy juis sy skepping van binne-uit verlos. In die voleinding moet blyk dat prediker en gemeente as medewerkers van Christus, bygedra het tot die deurwerking van die koninkryk van God in hierdie wêreld.

iv). Keith Wilkes skrywe in die tydskrif „*Learning for Living*”: „There must be a proper dialogue between the Gospel and technological culture.” (Sept. 1968, p. 20). Ons tegnologiese era bied ons 'n vryheid soos nog nooit tevore nie, maar dit bring verantwoordelikhede van 'n aard waarvan ons nie kon droom nie. Dit gee ons as christene die geleentheid om 'n groter aandeel aan die toekoms van die wêreld te neem as ooit tevore. Die kerk moet 'n positiewe „ja”

uitspreek teenoor die potensialiteite van die nuwe kultuur omdat dit gawe van God is — dit is sy genadige voorsienigheid. Daarom sê Wilkes: „Christians ought to be in it and for it, up to the neck.” (p. 21).

v). Ten slotte: Die boodskap moet by die adres uitkom. Sonder skuldigmaking aan akkommodasie van die evangelie aan die hedendaagse mens, moet die eksistensiële mens in die visier gekry word, die onsekere en verwarde, die sinsoekende, bedreigde, versekulariseerde en verhorisontaliseerde mens met sy antikonvensionalisme en relativisme, sy leegte en eensaamheid, die versaaklikte, algemene en neutrale mens wat slagoffer van sy mag geword het en nie die weg weet met sy gewaande mondigheid nie, die mens wat aanstoot neem teen verveling en verlang na entoesiasme, wat in 'n sedelike krisis verkeer en die ou vorme as leë doppe beleef. Per slot van rekening: Die vleesgeworde Woord het die klere van sy tyd gedra en Hom bedien van die taal van sy mense! Die Skrifgeworde Woord moet oor die snare van die hedendaagse prediker heengaan en verklank word in 'n hoorbare en verstaanbare taal vir die mens van ons tyd.” Tot so ver prof. Van Wyk.

Ons Belydenis noem as die eerste merkteken om die ware kerk te ken: As die kerk die suiwere prediking van die evangelie uitoefen. Die Gereformeerde Kerk kan hom nie ernstig en biddend genoeg daarvan rekenskap gee of die prediking in sy midde waarlik in alle opsigte op peil is nie. De Graaff skrywe in „*Will all the King's Men*” . . . : „If the Word of God is truly proclaimed in all its fulness and not limited in its significance to a spiritual sphere, then every human relationship and situation will be opened up under the guidance of faith and placed under the healing light of God's grace in Jesus Christ. From such a faithful administration of the Gospel preached in its relevance for man's total life, we may indeed expect great things. For such preaching is a power of God unto salvation. The critical question, it seems to me, is this: does the church preach the full Gospel in its relevance for man's total existence, or does it, in line with the age-old tradition of the church, preach a spiritualistic Gospel that leaves man's daily life untouched?” (p. 103).

Kuyper druk dit só uit dat 'n godsalige kerk gewoonlik versier is met godvrugtige predikante. 'n Kerk wat sink sien sy eie smaad op die kansel. Daar is baie simptome wat in die prediking 'n laagwatermerk kan aandui. 'n Dienaar van die Woord kan byvoorbeeld onbesiel in die heilige verkeer, hy kan hom in 'n valse opwinding opskroef, of hy kan in werktuiglikheid verdor; hy kan met gloed bid, maar met 'n koue hart; dit kan by hom 'n geval wees van die kudde ter wille van die herder en nie die herder ter wille van die kudde nie. Daar moet voorts teen preekmoegheid gewaak word. Dit dui op 'n ernstige fout as die prediking nie daartoe bydra dat besielde soldate na die slagveld gaan nie. Die mense moet nie net gestig en getroos word nie, hulle moet ook gemotiveer word. Wat aangebied word, moet glashelder in sy volle diepte, logies en bevatlik wees. Die versugting is 'n keer geslaak dat die dominee nou 'n slag tog maar vir die kinders

moet preek; hy het lank genoeg vir die grootmense gepreek. Nou liewers vir die kinders — dan sal die grootmense miskien daar iets van verstaan! Opmerklik hoe eenvoudig Christus se prediking was. Daar kan diepsinnige en geleerde preke gehou word waar geen sterfling veel van verstaan nie. Die eenvoudige siele en die kinders het daar totaal niks aan nie. Christus wat die wysheid Self was, se prediking was soos helder, diep water, deursigtig tot op die bodem. Die prediking moet vir die man en vrou van elke dag en vir die kinders in 'n maklik verstaanbare vorm gegiet word, want dit gaan hier immers om die hoogste dinge van ewige wel of wee, en dit moet so duidelik gesê word dat nie alleen die ontwikkelde grootmense nie, maar ook die eenvoudiges kan weet waarom dit gaan. 'n Goue reël is: studeer hard, preek eenvoudig. Dit moet egte Woordbediening wees; die prediking moet werklik goud uit die myn haal en water uit die bron put. Klippe moet nie vir brode aangebied word nie. Die uitgangspunt moet nie die moderne mens en sy behoeftes wees nie, maar die lyn moet vanuit die Skrif na die mens vandag, hier en nou, getrek word. Die opmerking is gemaak: Elke preekmetode is goed, behalwe die vervelende. Die uiterstes van te intellektualisties aan die een kant en 'n vals-mistieke gemoedelikheid aan die ander kant moet vermy word.

Die kerke van die Reformasie het by Dordt in die eerste plek gebondenheid aan die Woord geëis, en, hieraan onderworpe, aan die Konfessie, aan die dogma van die kerk. Prediking en konfessie moet 'n eenheid ken wat uit die gemeenskap met die Skrifte opkom. Dit moet besliste *gereformeerde* prediking wees; die grondare van die Skrif moet raakgeboor word: verkiesing, verbond, koninkryk, ens. Soos wanneer ek my vinger sny, die bloedsomloop van die hele liggaam onmiddellik betrokke is. Die Skrif in sy organiese eenheid moet steeds binne die geïgsveld bly.

Remonstrantse dwaalleer bly op die loer.

Daar moet steeds 'n dringende appèl, 'n ernstige oproep tot bekering uitgaan. Dit is verbasend om daarop te let hoe maklik en selfs ongemerk Pelagius of minstens dan die Semi-pelagianisme op hierdie punt in die prediking om die hoek kom loer. Met die nodige waaksaamheid moet daarop gelet word dat die Heilige Skrif en die Konfessie uitgaan van die indikatief en nie van die imperatief nie.

In 1859 het die paaie juis ook t.o.v. die leer van die Skrif en die gereformeerde Belydenis op hierdie punt uitmekaar gegaan. In die Openlike Verklaring van 1869 lui dit: „En over het geheel ontbrak ons bij meest geachte rechtzinnigen ook nog de duidelijkheid van hunne rechtzinnigheid. Onze onkunde ligt ons veel in het donker, maar ons harte voelde, en bij inzage van de Dordtse Leerregels en dergelijke schriften verstonden wij, dat ook hunne leerwijze meer smaakte naar het Remonstrantsche dan naar het Gereformeerde.” Die vraag is of ons voelhorings nog so opgeskerp is en of ons die Remonstrantisme nog so suiwer kan onderken as daardie ou gereformeerde vaders en moeders.

Ons Belydenis beklemtoon dat „hierdie leer” nie sorgelose en goddelose mense maak nie (vr. 64, H. Kateg.). Daar moet aangedring word op bekering en heiligmaking sodat die gemeente nie inslaap en verwilder nie, maar dan met ’n suiwer Skriftuurlike beklemtoning, vanuit die agtergrond van die vrymag van God se verkiesende genade. As die Skriftuurlike sonde- en genadeleer op die kansels verstom, sal ’n leer verkondig word wat „sorgelose en goddelose mense” maak. Laat ons nie vergeet nie: die Remonstrantisme sit nog in die lug. Die teologie van die revolusie met sy mensgesentreerdheid adem die gees van die Pelagianisme. Anita Röper stel dit bv. só voor: alle mense het die moontlikheid om die heil deelagtig te word. Hulle staan voor ’n alternatief. Hulle kan as anonieme christen hierdie verborge vorm van christen-wees aanneem of verwerp (vgl. die boek „*Provo-theologie*”). Vryheid van beslissing i.v.m. die heilsmoontlikheid berus by die mens.

Die Gereformeerdes van 1859 wou, wars van alle geesdrywery en menslike grootdoenerigheid en seremonies, die prediking hoor van die soewereine, vrye genade van God in Jesus Christus, onse Here. Dit hou in dat dankbare kinders van God uit die verlossing lewe en dat hulle al meer word wat hulle is. Die Skrif leer immers die uitverkiesing tot goeie werke (Efes. 1 : 3 e.v.; 1 Petr. 2 : 9, ens.).

Die Gereformeerde Kerk in ’n identiteitskrisis.

Fiolet skrywe: „De vraag of er in de nabije toekomst nog wel een kerk zal zijn, is het actuele probleem van de twintigste eeuw. De vraag naar de toekomst van de kerk is een lewenskwesitie.” Jare gelede is reeds in „*Centraal Weekblad*” (Jg. 8, no. 41) verklaar: „De Gereformeerde Kerken in Nederland staat op de nominatie het aanzien van een volkskerk te krijgen. De klok staat al op vijf minuten voor twaalf”. Die moderamen van die jongsgehoue Sinode van hierdie Kerk spreek van geestelike armoede en onsekerheid in hulle midde. H. N. Ridderbos skrywe in „*Geref. Weekblad*” (16 Febr. ’73) dat die Gereformeerde Kerke in Nederland wat hulle identiteit betref in ’n krisis verkeer: „Onze oude zekerheden” is „geschokt”. Die proses van relativisering van die eie het volop op gang gekom, toleransie het in die plek van intoleransie gekom . . . kortom, ons het van eng breed geword, kerklik, maar ook dogmaties, konfessioneel, en nie in die laaste plek nie, eties. Vele ervaar dit as ’n bevryding, vele ander as ’n uit-siglose proses van karakterverlies . . . Die Sinode het in hierdie krisis blykbaar nie die krag en die wil om hom tot iets anders as tot agterhoedegevegte te bepaal nie. Ridderbos gaan voort: Wat ons in die breedte gewen het, is ons op die een of ander wyse besig om in die diepte te verloor. „Het heil, ook de roeping word gezocht in steeds wijdere dimensies, maar de steeds meer vervagende grenzen brengen iets met zich van een geestelijke duizeligheid, alsof het vaste fundament van de kerk, waarvan de Schrift spreekt, in beweging is en onder ons weggolft.”

Ook die onderskeid tussen kerk en wêreld word as problematies ervaar. In die verwarrende konteks word geroep om meer „conciliari-

teit" as laaste oorlewingskans van die kerk. Ridderbos sê die weg terug moet gesoek en hervind word alvorens daar verder van „conciliariteit" (samerwerking, toeskietlikheid, eenheid van kerke) gespreek kan word. Simptomaties van hierdie krisis is die planne in sekere kringe van die Nederlandse Geref. Kerk om te kom tot „binnekerklike institutionalisering". 'n Vereniging van predikante in hierdie Kerk word beoog wat „geacht kunnen worden belijdenisgetrouw te zijn".

Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika moet deur hierdie stand van sake in 'n Kerk met wie hy korrespondensie onderhou, gewaar-sku wees. Ons moet waak teen 'n gees van gearriveerdheid, van self-voldaanheid. Ds. Postma het 'n voorbeeld gestel; hy sê dit was met die Afskeiding 'n gesindheid van „toch niet met onszelven voldaan te zijn". Daar moet by ons 'n heilige onrus wees, 'n onrus dat die gereformeerde karakter nie uit ons hande sal gly deurdat dinge waarvan ons in die reformasie van die sestiende en die negentiende eeu gedistansieer geraak het, maar weer ons poorte binnesluip en in ons boesem kom woon om ons weer van vooraf te verstrengel en geestelik te verlam nie. Die gevaar is vir ons ook baie wesenlik dat die helder kleure kan verbleik. In so 'n geval sal ons aan 'n leuen-agtige pretensie vashou dat ons gereformeerde is.

Die Gereformeerde Kerk moet maar net *kerk* bly in die streng Skriftuurlike sin van die Woord. 'n Frisse reformatoriese gees moet steeds die Kerk deuradem. Met 'n eie geestelike ideoom moet die strydperk betree word, nie net negatief, afwerend nie, maar sterk, positief, gereformeerde. Dit moet die teëpool wees van 'n modaliteite-kerk, 'n hotelkerk wat, soos die Nederlandse Herv. Kerk, die opperste vrysinnigheid naas radikale ortodoksie huisves. Die woord van H. Bavinck kom hier te pas: „Het evangelie vergenoegt er zich niet mee een mening naast andere te zijn, maar maakt er aanspraak op de waarheid te wezen, welke krachtens heur aard op ieder terrein exclusief is tegenover de leugen."

Die Kerk moet met sy hele wortelstelsel soos 'n plant in ryk aarde, wortel in die Woord, leef uit die Woord en sy wasdom uit die Woord ontvang. Daar moet met volgehoue reformasie steeds 'n kerklike terugkeer wees tot die gehoorsaamheid aan die Woord van God, in suiwerheid van leer en reinheid van lewenswandel. „Alle aandrift die niet in gehoorzaamheid aan Gods Woord wortelt, is revolutionaire overmoed en dient weerstaan te worden" (A. Kuyper).

Nadruk moet op die eie identiteit van die Kerk gelê word. Die kerklike besef moet aangewakker word. Dit behels die vaste oortuiging dat ek, by die erkenning van die gebreke van die eie kerklike instituut en die aanvaarding van die feit van die bestaan van ander kerklike institute naas myne, tog nie anders kan en mag as om lid te wees van die bepaalde Kerk waartoe ek behoort nie.

'n Kerk wat pilaar en vastigheid van die waarheid is, is vanselfsprekend ook getrou aan die Belydenis wat as 'n kosbare pand aan hom oorgelewer is. Die Belydenis is nie 'n stuk armoede van die kerk nie, dit behoort tot sy grootste rykdomme. Dit geld veral in 'n

tyd van velerlei dwalinge en groot verwarring ook op geestelike gebied. Naas warmte van hart is ook 'n klare onderskeidingsvermoë nodig om die geeste te kan beproef of hulle uit God is. Terwyl dit haas mode geword het om die Belydenis met wantroue te bejeën en in die beskuldigdebank te plaas, moet by ons 'n ander toedrag van sake heers. Die goudglanse van die waarheid wat daarin suiwer bely en nagesê word (homologia), moet ons oog boei en ons hart in vlamme omsit sodat ons van daardie waarheid getroue en besielde getuies kan wees.

Ten slotte.

Dit is duidelik dat 'n tyd van storm en swaar onweer ook in Afrika die kerk voor die deur staan. So 'n tydsgewrig roep met dringender aksent daartoe op om die riglyne uit die tyd van die Reformasie andermaal suiwer in die oog te vat. Oor die hele veld van die kerklike lewe moet die reformasie, net soos die daaglikse bekering by die individuele lidmaat, konsekwent, moedig en sterk deurgevoer word. So maklik en ongemerk kan verslapping, onverskilligheid, weifelagtigheid, die redusering van die tug tot 'n tragiese minimum (net beperk tot die sewende gebod), 'n gebrek aan waaksaamheid ens. intree. Die dwaling is 'n hellende vlak. Dit gryp die kerk in sy bestaan aan. Die kerk moet volhard in die leer. Dit beteken dat die kerk midde in die wêreld teen ou en nuwe dwalinge in altyd weer die Woord van God moet bly stel. Die belydenis — die rots waarop Christus sy gemeente bou — is nie met die tyd en met die geskiedenis voortdurend in beweging nie. Die belydenis staan vas en bly vas staan, hoe die tyd ook heenspoed en welke ingrypende veranderinge die geskiedenis nog te sien mag gee. Die kerk moet, net soos in die sestiende eeu, met die ou, maar gans en al nog nie verouderde boodskap midde in die volle lewe gaan staan as pilaar en vastigheid van die waarheid, met die fris en lewende belydenis wat daarop gegrond is en wat die bevrydende woord spreek en sal bly spreek totdat Christus op die wolke verskyn.

Prof. dr. P. J. Coetzee.

Gelewer op die Jaarvergadering van die Gereformeerde Teologiese Vereniging te Pretoria, Junie 1973.